

Πρεβεζάνικα Χρονικά

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 57-58 (2021)

Η Βιογραφία του Οδυσσέα Ανδρούτσου, όπως την κατέγραψε ο Ιωάννης Ζαμπέλιος

Κώστας Π. Βλάχος

doi: [10.12681/prch.36425](https://doi.org/10.12681/prch.36425)

Copyright © 2024, Κώστας Π. Βλάχος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βλάχος Κ. Π. (2024). Η Βιογραφία του Οδυσσέα Ανδρούτσου, όπως την κατέγραψε ο Ιωάννης Ζαμπέλιος. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, 177–192. <https://doi.org/10.12681/prch.36425>

Κώστας Π. ΒΛΑΧΟΣ

*Η βιογραφία του Οδυσσέα Ανδρούτσου,
όπως την κατέγραψε ο Ιωάννης Ζαμπέλιος*

Ο Λευκάδιος φιλόλογος, νομικός, συγγραφέας και Φιλικός Ιωάννης Ζαμπέλιος (1787-1856) συνέγραψε, από το 1839 έως το 1844, δώδεκα τραγωδίες με θέματα, κυρίως, βίους αγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης. Οι περισσότερες από αυτές τις τραγωδίες εκδόθηκαν μεμονωμένα κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1840. Το σύνολο των δραματικών έργων του Ζαμπέλιου εκδόθηκε το 1860, τέσσερα χρόνια μετά τον θάνατό του, σε δύο τόμους με τίτλο *Τραγωδίαι*.

Η ενδέκατη τραγωδία του Ζαμπέλιου αναφέρεται στον «Οδυσσέα Ανδρούτσου», τον οποίον ο συγγραφέας γνώριζε από μικρή ηλικία και μεγάλωσε μαζί του στη Λευκάδα, συνέφαγε και χόρευε μαζί του προεπαναστατικά και παρακολουθούσε την πορεία του στη διάρκεια του Αγώνα για την ελευθερία του Γένους. Η τραγωδία αυτή δεν δημοσιεύθηκε αυτοτελώς, αλλά συμπεριλαμβάνεται στο δίτομο έργο του, που εκδόθηκε, όπως προαναφέρθηκε, μετά τον θάνατό του.¹

Κάθε μια από τις τραγωδίες του Ζαμπέλιου είχαν έναν αποδέκτη, τον οποίον ο ίδιος επέλεγε και την απέστειλε με μια συνοδευτική επιστολή, η οποία περιλαμβάνεται και στη δίτομη έκδοση των έργων· προτάσσεται της «Υποθέσεως», η οποία συνήθως είναι η βιογραφία του παρουσιαζόμενου στην τραγωδία προσώπου.

Ο Ζαμπέλιος αποστέλλει την τραγωδία «Οδυσσεύς Ανδρούτσου» στη μητέρα τού Οδυσσέα, Ακριβή Τσαρλαμπά, γράφοντάς της μεταξύ άλλων ότι απόλαυσε ένα σπάνιο για άλλη γυναίκα αγαθό: υπήρξε σύζυγος του Ανδρούτσου και μητέρα του Οδυσσέα.² Η συνοδευτική επιστολή γράφει τα εξής:³

Πρὸς τὴ Σεβαστὴ Κυρία
Ἀκριβὴ Τσαρλαμπᾶ

Μὲ τὸν γιό σου Ὀδυσσέα, ὅταν κάποτε λόγω τῆς ἀλώσεως τῆς Πρέβεζας ἀπὸ τὸν Ἄλῃ πασᾶ Τεπελενλῆ κατέφυγες στὴ Λευκάδα, ἔζησα μαζί καὶ μεγάλωσα μαζί. Μ' αὐτὸν

¹ ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ 1860.

² «[...] ἀλλ' ἀπῆλυσας καὶ ἀγαθὸν σπάνιον πρὸς ἄλλην γυναῖκα· ἐχρημάτισας σύζυγος τοῦ Ἀνδρούτσου, καὶ μήτηρ τοῦ Ὀδυσσέως». Βλ. ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ 1860, 317.

³ ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ 1860, 317. Η απόδοση στη νεοελληνική είναι του γράφοντος.

πάλι, όταν άρχες του έτους 1821, πρό της Έλληνικής Έπαναστάσεως, πήγα σ' εκείνο τὸ νησί, ἔφαγα μαζί και χόρευα μαζί, κι ἀφοῦ γνώρισα περισσότερο τὴν καρδιά του, εἶπα «αὐτὸς εἶναι βέβαιο ὅτι πρόκειται νὰ δοξασθεῖ».

Και πράγματι δὲν διαψεῦστηκαν οἱ προβλέψεις μου· διότι καθόλου λιγότερο ἀπὸ κάποιον ἄλλο ἀπὸ τοὺς κορυφαίους τοῦ Ἱεροῦ ἐκείνου Ἀγώνα, δοξάσθηκε κι ἔπεσε γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ Γένους μας.

Ἀπ' ὅλα αὐτὰ παρακινήθηκα νὰ τὸν κάνω θέμα τραγωδίας, γιὰ νὰ διασκορπίσω ἀκόμη τὰ μαῦρα σύννεφα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι ποὺ τὸν θανάτωσαν τότε, σκόπευαν νὰ θάψουν τὸ ὄνομά του, ὅπως ἔθαψαν σκοτεινὰ κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη τὸ νεκρὸ σῶμα του· και προσφωνῶ τὸ πόνημά μου πρὸς ἐσένα, τὴ μητέρα του. Ἐπειδὴ σὲ ξέρω ὡς ἀνδρεία, συλλογίζομαι ὅτι ἡ ἀνάγνωση τῆς τραγωδίας μου δὲν πρόκειται ν' ἀνοίξει βαριὰ τὸν πόνο τῆς πικραμένης καρδιάς σου, ἀλλὰ θέλει νὰ σοῦ ἀποσπάσει μᾶλλον δάκρυα παρηγοριᾶς. Ἐφθασες σὲ βαθιὰ γηρατειὰ ὑπομένοντας τὰ δεινὰ, τὰ ὁποῖα εἶδες και ἔπαθες στὸν τόσο κλυδωνισθέντα πλοῦν τῆς ζωῆς σου· ἀλλὰ ἀπολαυσε και σπάνιο γιὰ ἄλλη γυναίκα ἀγαθό: ὑπῆρξες σύζυγος τοῦ Ἀνδρούτσου και μητέρα τοῦ Ὀδυσσέα.

Δέξου, λοιπόν, τὸ πόνημά μου και τὸ εἰλικρινὲς αἴσθημα τῆς εὐλαβείας μου, και ὑγίαινε.

Κέρκυρα, 20 Αὐγούστου 1844

Ἰωάννης Ζαμπέλιος
Λευκάδιος

Ἡ βιογραφία του Ὀδυσσέα που ακολουθεῖ, συντάχθηκε ἀπὸ τον Ζαμπέλιο ὄχι μόνο ὡς «Υπόθεση» τῆς τραγωδίας, ἀλλὰ γιὰ νὰ συμβάλει στὴν ἱστορία, ὅπως ὁ ἴδιος αναφέρει στο τέλος του κειμένου του. Εκεί ἀπαριθμεῖ και ὅλες τις πηγές του γιὰ τὴ συγγραφή τῆς βιογραφίας του Ὀδυσσέα. Μετά ἀπὸ παράκληση φίλου Πρεβεζάνου μεταφέρω τὸ κείμενο του Ζαμπέλιου στὴ νεοελληνική.

Ὁ Ὀδυσσέας γεννήθηκε γύρω στὰ 1790 ἀπὸ τὸν καταγόμενο ἀπὸ τὴν Ἀταλάντη περίφημο Ἀνδρούτσο, ποὺ εἶχε διατελέσει ὄπλαρχηγὸς στὴ Λιβαδειά, κι ἀπὸ τὴν Ἀκριβή, νόμιμη σύζυγὸ του, ἀδελφὴ τῶν καταγομένων ἀπὸ τὴν Πρέβεζα Ἀλεξάνδρου, Ἰωάννη και Εὐαγγέλου Τσαρλαμπᾶ. Βαφτίστηκε γύρω στὰ 1794 στὴν Ἰθάκη, ἀπὸ τὴ Μαρία, σύζυγο τοῦ περίφημου Λάμπρου Κατσώνη ἀπὸ τὴν Ἀταλάντη, και ἀπὸ τὸν κύριο Ἰωάννη Ζαβό, Ἰθακήσιο, στὴν ἐκεῖ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου, γι' αὐτὸ και πήρε τὸ ὄνομα Ὀδυσσεύς. Ὁ πατέρας του διέπρεψε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, και στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1790 μὲ τὸν Λάμπρο Κατσώνη. Μὲ πολλὰς δυσκολίες κατέβηκε ἀπὸ τὴ Λιβαδειὰ στὴν Πελοπόννησο και πολέμησε. Ὅταν δὲ οἱ Ἕλληνες καταστράφηκαν ἐκεῖ, ὀδηγήθηκε ἀπὸ τὸν περίφημο κλέφτη Ζαχαρία και ἀπὸ τὴν οἰκογένεια

τῶν Μαυρομιχαλαίων, καὶ σώθηκε στὴ Βοστίτσα, ἀπ' ὅπου ἀπέπλευσε καὶ συνελήφθη κατόπιν στὴ θάλασσα ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ διαπλέοντας Τούρκους, ὁπότε καὶ στάλθηκε στὰ Λουτρά, τόπο καταδίκης, στὴν Κωνσταντινούπολη. Μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ, ὁ πρέσβης τῆς Ρωσίας τὸν ζήτησε ἀπὸ τὸν σουλτάνο· αὐτὸς ἀπάντησε ὅτι πέθανε πρὸ ἡμερῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ἔστειλε ἀμέσως καὶ κρυφὰ τὸν ἔπνιξε στὰ Λουτρά.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ πατέρα, ἡ μητέρα ἀνέθρεψε τὸν γιό στὴν Πρέβεζα. Ὅταν ἡ πόλη αὐτὴ τὸ ἔτος 1798 καταστράφηκε καὶ ἔπεσε στὰ χέρια τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τοῦ Τεπελενλή, διασώθηκε στὴ Λευκάδα καὶ ἐπέστρεψε πάλι στὴν Πρέβεζα μαζί με τοὺς ἄλλους κατοίκους της, ἀφοῦ μετὰ τὴ συνθήκη σουλτάνου καὶ Ρωσίας τοῦ 1800 συστήθηκε ἡ Ἐπτάνησος Πολιτεία καὶ οἱ βενετικὲς πόλεις τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἀκτῆς κυβερνήθηκαν σύμφωνα με τοὺς ἴδιους νόμους ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ σουλτάνου. Ὅταν ὁ Ὀδυσσεὺς ἔφθασε γύρω στὸ 15ο ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὁ Ἀλῆ πασᾶς, λόγω τῆς φήμης τοῦ πατέρα του ἔστειλε στὴν Πρέβεζα ἀνθρώπους του καὶ τὸν κατέταξε μεταξὺ τῶν σωματοφυλάκων του. Στὴ διεστραμμένη ἐκείνη αὐτὴ ἔμαθε, ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε, νὰ μισήσει τὴν τυραννία, νὰ ἀγαπήσει τὴν ἐλευθερία, νὰ ἐλπίζει τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος, ὅταν, μάλιστα, πολὺ ἀργότερα προσχώρησε στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, νὰ γυμνασθεῖ γι' αὐτὸ στὰ ὅπλα, στὴ σκληραγωγία, καὶ νὰ διακριθεῖ ὡς ταχύποδας καὶ ἱππίας.

Ἡ μητέρα του, ἀφοῦ στερήθηκε τὸν γιό της, νυμφεύθηκε τὸν Πρεβεζάνο Φίλιππο Καμάνο, μετὰ τὸν ὁποῖο ἀπέκτησε τὸν Ἰωάννη, τὸν Εὐάγγελο, τὴν Τερσίτσα καὶ τὴν Κόρη· καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης διακρίθηκε κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, ἀφοῦ ἐξεστράτευσε μετὰ τὸν Ὀδυσσεῦ, καὶ ἔπεσε ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος, μαχόμενος κατὰ τὴν μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἥρωος Καραϊσκάκη ἤττα στὸν Πειραιᾶ· ὁ δὲ Εὐάγγελος ζεῖ ἀκόμη καταταχθεὶς καὶ διαπρέπων στὸν στρατὸ τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Τερσίτσα νυμφεύθηκε κάποιον Ἄγγλο ὀνόματι Τρελόνη, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὑπέφερε τὰ πάνδεινα, κι ἀφοῦ τὴν παράτησε ἀναχώρησε στὴν Ἀγγλία· τέλος, ἡ Κόρη νυμφεύθηκε στὸ νησι τῶν Παξῶν τὸν ἤδη ἀποθανόντα γιὸ τοῦ Ἀθανασίου Βελλιανίτη, ὀνόματι Μάρκο.

Βλέποντας ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς μέρα τὴ μέρα ἀναδεικνυόταν ἀνδρεῖος καὶ τολμηρὸς, τὸν ἔστειλε μαζί με τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς τοῦ στρατοῦ στὶς μάχες ποὺ κατὰ καιροὺς δίνονταν, καὶ κατ' ἐξοχὴν σ' ἐκείνες τοῦ Βερατίου, τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ τοῦ Γαρδικίου, στὶς ὁποῖες ὁ Ὀδυσσεὺς διακρίθηκε. Μάλιστα, στὴν τελευταία αὐτὴ μάχη πληγώθηκε σοβαρὰ στὸ πόδι καὶ θεράπευτηκε μετὰ ἀπὸ ἕξι μῆνες, μετὰ τὴ βοήθεια τῆς μητέρας του, ποὺ πῆγε γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ἀπὸ τὴν Πρέβεζα στὰ Ἰωάννινα. Ὁ Ἀλῆς, μετὰ τὴν θεραπεία, τὸν πάντρεψε μετὰ τὴν Ἑλένη, θυγατέρα τοῦ Χρήστου Καρέλλου ἀπὸ τοὺς Καλαρρῦτες, τὸν ἔστειλε στὴν ὀπλαρχηγία τοῦ πατέρα του στὴ Λιβαδειὰ καὶ τὸν κατέστησε φύλακα ὄλων τῶν δρόμων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδας μέχρι τὴν Εὐβοία. Σ' ἐκείνη τὴν ὀπλαρχηγία του συμπεριφερόταν μετὰ δικαιοσύνη καὶ φιλανθρωπία· γι' αὐτὸ καὶ ἀγαπήθηκε ἀπ' ὅλους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν προύχοντα τῆς Λιβαδειᾶς Λάμπρο Νάκο, ὁ ὁποῖος λόγω τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐπιρροῆς ποὺ ἀσκοῦσε, τὸν ἐχθρευόταν. Τὸν καιρὸ ποὺ ὑπηρετοῦσε ἐκεῖ ὡς ὀπλαρχηγὸς μετὰ τὴν ἐπιθυμία καὶ

τήν ἐλπίδα τῆς μελλοντικῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, προετοιμαζόταν πάντοτε, φυλάσσοντας κρυφὰ σέ ἄγνωστα μέρη πολεμοφόδια καὶ συγκεντρώνοντας καὶ θάβοντας στή γῆ χρήματα. Ὅλα αὐτὰ χρησίμευσαν πολύ, γιατί δάνεισε τότε πολλές χιλιάδες γρόσια στοὺς πρῶχοντες τῆς Λιβαδειᾶς καὶ τῶν Ἀθηνῶν, οἱ ὁποῖοι μ' αὐτὰ ἀγόρασαν πολεμοφόδια καὶ τροφές, ὅπως μαρτυροῦν οἱ ὁμολογίες καὶ τὰ ἄλλα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα ἄφησαν σ' ἐκεῖνον, καὶ διότι μὲ τὰ κρυμμένα πολεμοφόδια καὶ τὰ χρήματα ἐκείνων συγκρότησε καὶ προμήθευσε τὸ στρατόπεδό του, ἀπαρτιζόμενο ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες ὀπλίτες, χωρὶς νὰ λάβει ποτὲ οὔτε ὀβολὸ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση. Γι' αὐτὸ, ἐπειδὴ ἦταν καλῶς προπαρασκευασμένο καὶ ἐφοδιασμένο τὸ στρατόπεδό του, στοὺς κατὰ καιροὺς πολέμους κατὰ τῶν ἐχθρῶν πάντοτε θριάμβευε. Βρῆκε δὲ κατάλληλο γιὰ τοὺς μελλοντικοὺς ἐκείνους σκοποὺς του καὶ ἓνα μεγάλο σπήλαιο σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς κορφές τοῦ Παρνασσοῦ, τὸ ὁποῖο στὴ συνέχεια πολὺ τοῦ χρησίμευσε. Γιὰ νὰ τὸ βρεῖ κανεὶς, ἔπρεπε ν' ἀνεβεῖ σ' ἓνα ἄβατο βράχο ὕψους ἑκατὸ περίπου ποδιῶν, καθὼς διηγεῖται ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς Ἔμερσον, μὲ σκάλια, τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ στήσει καὶ νὰ ἀνεβάσει τρεῖς φορὲς μέχρι τὴν κορυφή. Ἐκεῖ ὑπῆρχε μικρὸ ἐπίπεδο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατέβαινε στὸ σπήλαιο, μὲ πολλὰς στροφές πού ἐμπόδιζαν καὶ τὶς βόμβες ἀκόμη νὰ τὸ βλάψουν. Τὸ σπήλαιο χωροῦσε ἄνετα δύο χιλιάδες ἄνδρες καὶ μιὰ πηγὴ ἀνέβρυνε πόσιμο καὶ ἀνεξάντλητο νερό· μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Ἀγῶνα, τὸ ἐνδυνάμωσε καὶ μὲ κάποια τηλεβόλα, πολλὰ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια καὶ μὲ τόσες τροφές, ὥστε κι ἂν γιὰ πολλὰ χρόνια πολιορκοῦνταν, δὲν θὰ στεναχωροῦνταν. Ἐκεῖ ἔκρυψε τὴν οἰκογένειά του καὶ τὰ χρήματά του, καὶ κατέφυγε κι αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὅταν τὸν κατέτρεχαν οἱ ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐχθροὶ του.

Πέραν τῶν ἄλλων προπαρασκευῶν γιὰ τὸν ἀναμενόμενο Ἀγῶνα τοῦ Γένους, συγκέντρωνε καὶ εἶχε πάντοτε ἔτοιμοις τρεῖς χιλιάδες σχεδὸν ὀπλίτες καὶ μάλιστα τοὺς τότε ἐπίσημους κλέφτες καὶ τὸν γέροντα Πανουργιᾶ, πού εἶχε χρηματίσει πρωτοπαλλῆκαρο τοῦ πατέρα του Ἀνδρουτσοῦ, καὶ τὸν Λάμπρο Κοσμᾶ Σουλιώτη καὶ τὸν Γκούρα καὶ τὸν Διάκο καὶ τὸν Σαφάκα καὶ τὸν Σκαλτσοδιῆμο καὶ τὸν Μανίκα καὶ τὸν Δυοβουνιώτη καὶ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι διακρίθηκαν ἔπειτα ὅλοι τὸν καιρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως.

Καὶ τὸν Πανουργιᾶ, ἀφοῦ φάναξε καὶ τὸν ἐνθάρρυνε, τὸν ἔστειλε ὀπλαρχηγὸ στὰ Σάλωνα. Ὁ Πανουργιᾶς, ὅταν ἄρχισε ἡ Ἐπανάσταση, ἀπέκλεισε στὸ φρούριο τῶν Σαλώνων καὶ τοὺς Τούρκους κατοίκους ἐκείνης τῆς πόλεως καὶ ἐκείνους πού εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ ἀπὸ τὴ Βοστίτσα, οἱ ὁποῖοι ἐξαιτίας τῆς ἐλλείψεως νεροῦ τὴν 9η Ἀπριλίου 1821 παραδόθηκαν σ' αὐτὸν καὶ θανατώθηκαν. Αὐτὸ εἶναι (καθὼς λέγεται) τὸ πρῶτο φρούριο πού ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Πανουργιᾶς παρέμεινε ὀπλαρχηγὸς στὰ Σάλωνα μέχρι τὸ 1825, ὅταν, μετὰ τὴν πτώση τοῦ Μεσολογγίου, κατευθυνόμενος ὁ Κιουταχῆς κατὰ τῶν Ἀθηνῶν, τὰ λεηλάτησε καὶ τὰ κατέστρεψε.

Ὁ δὲ Λάμπρος Κοσμᾶς Σουλιώτης χρηματίσει πρῶτα ὀπλαρχηγὸς στὰ Σάλωνα καὶ κατόπιν πῆγε κατ' ἐκλογὴν τοῦ Ὀδυσσεᾶ σ' ἄλλή τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδας ὀπλαρχηγία. Τέλος, ἐνῶ καταστρεφόταν ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ἔτρεξε σὲ βοήθεια τοῦ Σουλίου, κατὰ τὴν πολιορκία τοῦ ὁποῖου θανατώθηκε ἀπὸ ἔκρηξιν βόμβας.

Αφοῦ κάλεσε δὲ τὸν Σκαλτσοδημο καὶ τὸν Λιάκο, τοὺς ἔστειλε ὀπλαρχηγούς στὸ Λιδωρίκι. Ἀκολούθως κάλεσε τὸν Διάκο καὶ τὸν ἔκανε πρωτοπαλλήκαρό του.

Τὸν δὲ Γκούρα τὸν πῆρε πρῶτο ὡς πρωτοπαλλήκαρό του· κατόπιν τὸν ἔστειλε ὡς ὀπλαρχηγὸ στὴν Ἀθήνα. Τότε ἦταν ποῦ ὁ Γκούρας, ὄντας ὀπλαρχηγὸς στὴν Ἀθήνα, παρανόμησε σοβαρὰ ἐνώπιον τῶν ἐκεῖ Τούρκων. Κατόπιν τούτου, αὐτοί, ἀφοῦ τὸν συνέλαβαν, ἀπειλοῦσαν νὰ τὸν θανατώσουν· ἀφοῦ τὸ ἔμαθε αὐτὸ ὁ Ὀδυσσεάς, συνέλαβε καὶ αὐτὸς μὲ ἀπάτη μερικὸς ἀπὸ τοὺς πρὸύχοντες Τούρκους καὶ ἀπειλοῦσε νὰ τοὺς θανατώσει. Αὐτοί, ἐπειδὴ φοβήθηκαν, ἔγραψαν νὰ ἐλευθερωθεῖ ὁ Γκούρας, ὅπως ζητοῦσε ὁ Ὀδυσσεάς, κι ἀφοῦ ἐγίνε συμφωνία, ἀφέθηκε ἐλεύθερος τότε ὁ Γκούρας, ἀναλαμβάνοντας συγχρόνως τὴν ὀπλαρχηγία του. Ὅταν δὲ ὁ Ὀδυσσεάς ἀπελευθέρωσε τὴν Ἀθήνα, τοποθέτησε τὸν Γκούρα φρούραρχο τῶν Ἀθηναίων, ὅπου ἔμεινε μέχρι τὴν πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τὸν Κιουταχὴ κατὰ τὸ ἔτος 1826, καὶ μέχρι τὴ νύχτα τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου, ὅταν, ἐνῶ καθόταν στὰ τεῖχη, τὸν χτύπησε ξαφνικὰ ἐχθρικὸ βόλι στὸ κεφάλι καὶ τὸν θανάτωσε.

Τοὺς ὑπόλοιπους κλέφτες ποὺ εἶχε καλέσει ὁ Ὀδυσσεάς, τοὺς τοποθέτησε ὀπλαρχηγούς σ' ἄλλα μέρη· καὶ τὶς ἐπιλογὲς αὐτὲς τὶς ἔκανε μεσιτευόντας, καθὼς μποροῦσε πολλὰ νὰ ἐπιτύχει, πρὸς τὸν Ἀλῆ πασά, ὁ ὁποῖος τὸν ἐμπιστευόταν καὶ τὸν ἀγαποῦσε.

Ὅταν δὲ ὁ Ἀλῆς περιέπεσε στὴν ὀργὴ τοῦ σουλτάνου καὶ στάλθηκαν γι' αὐτὸ σουλτανικὰ στρατεύματα, κατερχόμενα ἐναντίον του ἀπὸ τὴ Θεσσαλία στὴν Ἡπειρο καὶ στὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα, ὁ Ὀδυσσεάς φοβήθηκε μήπως ἀπ' αὐτά, ἔνεκα αἰσχροκέρδειας καὶ ὡς ἀγαπημένος τοῦ Ἀλῆ, συλληφθεῖ καὶ κινδυνεύσει. Διαφορετικὰ θὰ ἀναγκαζόταν νὰ μεταβεῖ στὴ Λευκάδα, ὅπου καλοῦνταν μαζί μὲ ἄλλους ὀπλαρχηγούς τῆς Ἑλλάδας νὰ συζητήσουν γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Αφοῦ ἀναχώρησε ἀπὸ τὴ Λιβαδειά, ἐμπιστεύτηκε τὴν εὐθύνη τῆς ὀπλαρχηγίας του στὸν Διάκο, ποῦ ἦταν πρωτοπαλλήκαρό του, ἀφοῦ ἐνέταξε αὐτὸν καὶ ἄλλους τότε στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, καὶ παρήγγειλε ὅτι, ἂν δὲν ἔφθανε ἐγκαίρως, ὅταν θὰ ἄρχιζε σ' ἄλλα μέρη ἡ Ἐπανάσταση, τότε νὰ ὑψώσει ἐκεῖνος ἀμέσως τὴν Ἐθνικὴ Σημαία τοῦ Σταυροῦ, νὰ πολεμήσει τοὺς ἐκεῖ Τούρκους καὶ νὰ ἀπελευθερώσει ὅσους τόπους καὶ πόλεις μποροῦσε. Αφοῦ πέρασε, μετὰ τὰ Χριστούγεννα, ἀρχὲς τοῦ 1821, στὴ Λευκάδα, βρῆκε ἐκεῖ τὸν Καραϊσκάκη, τὸν Γεώργιο Βαρνακίωτη, τὸν Ζόγγα, τὸν Μακρῆ καὶ ἄλλους ὀπλαρχηγούς καὶ Φιλικούς Ἐταίρους καὶ κάποιον ναύκληρο Ὑδραῖο καὶ κάποιον ἀπὸ τοὺς Μαυρομιχάληδες καὶ ἄλλους ἀπεσταλμένους ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο· καὶ θυμᾶμαι ἐγὼ ὁ ἴδιος ὅτι ἐκεῖ τότε συγκεντρώθηκαν ὅλοι καὶ σχεδίασαν μαζί μέσα στὸ δικό μου σπιτί τὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ φάγαμε μαζί καὶ χορέψαμε μαζί καὶ χαιρετήσαμε τὴν Ἑλλάδα ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀναγεννηθεῖ· κι ἀφοῦ συζήτησαν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ οἱ ἀνδρεῖοι ἐκεῖνοι, συμφώνησαν τὸ πῶς καὶ ποῦ θὰ πῆγαινε ὁ καθένας καὶ πότε ἐπρόκειτο νὰ ἀρχίσουν τὸν Ἀγῶνα. Γύρω δὲ στὶς ἀρχὲς ἐκείνης τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἀναχώρησαν. Ἡ δὲ Ἐπανάσταση ἄρχισε μετὰ ἀπὸ κάποιες μέρες, πρῶτα στὴν Πάτρα, τὴν 25ῆ Μαρτίου, καὶ ἀκολούθως στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Αφοῦ ἀναχώρησε ἀπὸ τὴ Λευκάδα

ὁ Ὀδυσσεάς, ἔμεινε στὰ βουνὰ τῆς Αἰτωλίας περιμένοντας ἐκεῖ τὴ συμφωνηθεῖσα ἔναρξη τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀλλὰ ὅταν ἔμαθε ὅτι πρόλαβαν οἱ εὐρισκόμενοι στὴν Πάτρα καὶ ὅτι ὁ Διάκος, κατὰ τὴν παραγγελία ποῦ ἔλαβε, ἀφοῦ ὕψωσε τὴ Σημαία τοῦ Ἔθνους καὶ ἐλευθέρωσε τοὺς ἐκεῖ τόπους συνελήφθη πολεμῶντας στὴ γέφυρα τῆς Ἀλαμάνας ἀπὸ τὸν Ὁμέρ πασᾶ Βρυώνη καὶ ἀνασκολοπίσθηκε στὴ Λαμία, κατέβηκε ἀμέσως στὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα καί, ἀφοῦ συγκέντρωσε τοὺς ὀπλίτες του, ποῦ εἶχαν διασκορπισθεῖ, ἐκδικήθηκε γιὰ τὸν Διάκο, ἀφοῦ χτύπησε πρῶτα, τὴν 7ῃ Ἰουνίου 1821, τὸν Ὁμέρ Βρυώνη στὸ Χάνι τῆς Γραβιάς, ὅπου, ἀφοῦ σκότωσε γύρω στοὺς 445 ἐχθροὺς, διασώθηκε περνώντας ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν πολυάριθμο ἐκεῖνο στρατό. Ἐπειτα πολιορκήσε τὸν Ὁμέρ στὴν Ἀθήνα, ὅπου ὄχι μόνον τὸν νίκησε ἀλλὰ ἀπελευθέρωσε καὶ τὴν πόλη ἐκεῖνη. Στὴ συνέχεια ἐπέδραμε καὶ ἐλευθέρωσε πάλι ὅλους τοὺς τόπους ποῦ εἶχαν ὑποδουλωθεῖ ἀπὸ τὸν Βρυώνη, καὶ στρατοπέδευσε στὶς Θερμοπίλες ὡς φραγμὸς τῶν ἐχθρῶν ποῦ κατέβαιναν ἀπὸ τὴ Θεσσαλία, διατηρῶντας πάντοτε, ὅσο ζοῦσε, ἐλεύθερη ὅλη τὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα, ἡ ὁποία δὲν ὑποδουλώθηκε πάλι παρὰ μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1826, ὅταν, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ὀδυσσεά, πέρασε ἀπὸ ἐκεῖ βαδίζοντας κατὰ τῶν Ἀθηνῶν ὁ Κιουταχῆς. Κι ἔτσι ὁ Βρυώνης, ἂν καὶ κατέβηκε μὲ ὀκτῶ χιλιάδες στρατεύματα, μόλις διασώθηκε στὴν Εὐβοία, φεύγοντας ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μόνον μὲ ἑξακόσιους ἰππεῖς.

Στὸ τέλος ἐκείνου τοῦ καλοκαιριοῦ ἔπαυσαν καὶ οἱ μάχες· καὶ ὁ μὲν σουλτάνος ἐτοίμαζε νὰ στείλει μέσω Θεσσαλίας τὸν Δράμαλη πασᾶ, μὲ τὴν ἔναρξη τοῦ νέου ἔτους, ἐπὶ κεφαλῆς πολυάριθμου στρατεύματος, οἱ δὲ Ἕλληνες, μὲ τὴν ἔναρξη τοῦ ἔτους 1822 συγκρότησαν στὴν Ἐπίδαυρο τὴν πρώτη Ἐθνικὴ Συνέλευση, ἡ ὁποία κήρυξε τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδας καὶ ἐξέδωσε προσωρινὸ Σύνταγμα, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἐξέλεξε πρόεδρο μὲν τοῦ Βουλευτικοῦ τὸν Δημήτριο Ὑψηλάντη καὶ ἀρχιγραμματέα του τὸν Ἰωάννη Σκανδαλίδη, πολὺ φίλο τοῦ Ὀδυσσεά, πρόεδρο δὲ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τὸν Ἀλέξανδρο Μαυροκορδαῖο. Ἡ νέα αὐτὴ Κυβέρνηση ἔστειλε πρὸς τὸν Ὀδυσσεά δίπλωμα ἐκλογῆς του ὡς ἀρχιστρατήγου ἢ ἀρχηγοῦ τῶν ὀπλων ὅλης τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδας, ἀρχηγία τὴν ὁποία ἤδη εἶχε ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς Ἐπαναστάσεως, ὡς ἐκλεγμένος ἀπ' ὅλους τοὺς ἐκεῖ ὄπλαρχηγούς, Πανουργιᾶ, Δυοβουνιώτη, Δημήτριο Κοντογιάννη, Σπυρίδωνα Κατσογιάννη, Μανίκα, Σαφάκα, Σκαλτσοδῆμο, Γκούρα, Πισηλῆ, Σκυλοδῆμο καὶ Κώνστα Χορμόβα. Ἡ τύχη ὅμως ἀρχιζε ἔκτοτε νὰ ρυθμίζει κακῶς τὰ πράγματα καὶ γιὰ τὸν Ὀδυσσεά καὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Αὐτοὶ ποῦ ἦταν τότε στὰ πράγματα στὴν Πελοπόννησο φιλονικούσαν μεταξύ τους καὶ ἡ διχόνοια ἀρχισε νὰ εἰσχωρεῖ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Κυβέρνηση, ὑποκινούμενη κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ μερικοὺς Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ, οἱ ὁποῖοι ὡς διακεκριμένοι γιὰ τὴν καταγωγή καὶ τὴ μάθηση καὶ τὴν πείρα εἶχαν κατεβεῖ πρὸς βοήθεια. Ὁ Ὀδυσσεάς, λοιπόν, γιὰ νὰ τοὺς ἀπασχολήσει καὶ ἔτσι νὰ διαλύσει τὶς ἐκεῖ ἔριδες καὶ φιλονικίες τους, ἄφησε τὸν Δράμαλη πασᾶ νὰ περάσει ἀπὸ τὶς Θερμοπίλες μὲ τριάντα χιλιάδες Τούρκους, ἀλλὰ ὄχι καὶ μὲ τροφές καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα, ποῦ κρατοῦσε γι' αὐτὸ πίσω, γράφοντας ὅτι τοὺς στέλνει τὸν Δράμαλη, γιὰ νὰ τοὺς καθησυχάσει, ἀλλὰ μόνον αὐτὸν χωρὶς τροφές καὶ πολεμοφόδια καὶ χρήματα· ἔτσι ἀφήνει ἀπὸ ἐδῶ αὐτοὺς

κι από εκεί την πείνα να τον εξολοθρεύσουν, όπως και πράγματι συνέβη. Από την άλλη μεριά, έπνεε τότε τα λοισθήια λόγω έλλειψως τροφών το Σούλι, πολιορκούμενο μετά την πτώση του Άλη πασά από τα σουλτανικά στρατεύματα και ο Ήρωας Μάρκος Μπότσαρης με τον Αλέξιο Νοῦτσο κατέβηκαν κρυφά από εκεί και διασχίζοντας την Άκαρνανία κατέβηκαν στο Μεσολόγγι. Ο μὲν Μπότσαρης ζητούσε τροφές για το Σούλι, *ἀλλ'* ἔμεινε ἔπειτα στο Μεσολόγγι, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξύ το Σούλι ἔπεσε με συνθήκη στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν. Ο δὲ Νοῦτσος πέρασε ἐν συνεχείᾳ στὴν Πελοπόννησο, γιὰ νὰ παρευρεθεῖ στὴν πρώτη Συνέλευση τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἀπολαύσει τιμὲς ἄξιες τῆς ἰσχύος ποὺ ἔχαιρε στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Πέραν τούτων, στὸν στρατὸ τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη βρισκόταν κάποιος ὄπλαρχηγός ὀνόματι Χρῆστος Μπαλάσκας ἀπὸ τὴ Γοτσίστα, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ πασᾶ ἐκείνου, ἔμεινε στὴ Λιβαδειὰ καὶ γνωρίστηκε καὶ συνδέθηκε με φιλία με τὸν Λάμπρο Νάκο, ἄσπονδο ἐχθρὸ τοῦ Ὀδυσσέα, ὁ ὁποῖος, ὅταν κατέβηκε στὴν Πελοπόννησο γιὰ νὰ παρευρεθεῖ στὴν Ἐθνικὴ ἐκείνη Συνέλευση, πήρε μαζί του καὶ τὸν Μπαλάσκα. Ο Νάκος μελετοῦσε νὰ διώξει ἀπὸ τὴν ἀρχηγία τὸν ἐχθρὸ τοῦ Ὀδυσσέα καὶ νὰ ἀναθέσει αὐτὴν στὸν νεὸ φίλο του, Μπαλάσκα, ὁ ὁποῖος ὑποσχόταν νὰ ἐκτελεῖ τυφλὰ τὶς ἐπιθυμίες του. Ο Νοῦτσος ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ζητοῦσε κάποια σημαντικὴ θέση. Τί, λοιπόν, ἔκαναν, ἀφοῦ συνωμότησαν με τὶς τέχνες, τὶς δεήσεις καὶ τὶς ὑποσχέσεις; Ἐπειδὴ φαινόταν δύσκολο νὰ ἀπομακρυνθεῖ βιαίως ἀπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ Ὀδυσσέα, ἀποφασίστηκε ἀπὸ αὐτοὺς, καὶ μέσω αὐτῶν ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση, νὰ σταλοῦν στὸ στρατόπεδο τῶν Θερμοπυλῶν ὡς συμβοηθοὶ καὶ ἔφοροι τοῦ Ὀδυσσέα ὁ Μπαλάσκας καὶ ὁ Νοῦτσος. Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πλήξει τὸν ἐγωισμό τοῦ Ὀδυσσέα καὶ ἐπομένως νὰ τὸν παρακινήσει νὰ παραιτηθεῖ με τὴ θέλησή του. Λέγεται ὅτι συνήργησε στὴν ἐκβαση αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ τους καὶ ὁ Ἰωάννης Κωλέττης, ὁ ὁποῖος ἄρχιζε τότε νὰ λαμβάνει μέρος καὶ νὰ ἀσκεῖ ἐπιρροή στὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, ὄχι μόνον γιὰ τὴν ἔρωτευμένον με τὴ σύζυγο τοῦ Μπαλάσκα, ἀλλ' ἀκόμη γιὰ τὴν θέλοντας νὰ συγκεντρώσει ὁ ἴδιος ὅλη τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐπιρροή στὴν Ἠπειρὸ καὶ σ' ὅλη τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, ἀποκλείοντας κάθε ἄλλον, οὔτε τὸν Νοῦτσο ἔβλεπε καλὰ ὡς Ἠπειρώτη νὰ περνᾷ τὸν καιρὸ του ἐκεῖ κοντὰ στὴν Κυβέρνηση, οὔτε τὸν Μπαλάσκα ἤθελε νὰ συνοικεῖ με τὴ σύζυγό του, οὔτε τὸν Ὀδυσσέα νὰ ἐξουσιάζει ἀπολύτως τὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα, χωρὶς φθόνον καὶ ἀνωδύνως ἐκοίταζε. Αφοῦ ἔμαθε αὐτὴν τὴν εἰς βάρος τοῦ Ὀδυσσέα ἀδικία ὁ Σκανδαλίδης, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ἀμέσως με εἰδικὸ ἔφιππο ταχυδρόμο. Ἐφτασε ἡ ἐπιστολὴ τὴν ὥρα ποὺ ὁ Ὀδυσσέας συνδειπνοῦσε με τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ στρατοπέδου του. Τὴ διάβασε ἀργά, ἀλλὰ ἔδειξε ἀπορία καὶ λύπη. Ἀντελήφθησαν οἱ συμποσιαστὲς ὅτι ἔλαβε κακὲς εἰδήσεις καὶ τὸν ρώτησαν· αὐτὸς ὅμως, ἀπὸ φόβο μήπως προκληθεῖ θόρυβος, ἀρνιόταν νὰ τοὺς ἀποκαλύψει τὰ γραφόμενα. Τέλος, ἀφοῦ παρακλήθηκε ἀπὸ αὐτοὺς πολλὰς φορὲς με ἰκεσίες, τὰ φανέρωσε. Ταράχθηκαν ὅλοι ἀνεξαιρέτως καὶ ὅταν διαδόθηκε τὸ νεὸ, δήλωσαν τόσο αὐτοὶ ὅσο καὶ οἱ στρατιῶτες ὅλοι, ἐπειδὴ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν σέβονταν, ὅτι προτιμοῦσαν μᾶλλον νὰ ἀναχωρήσουν διαλύοντας τὸ στρατόπεδο, παρὰ νὰ ὑποταχθοῦν σ' ἄλλον ἀρχηγό. Αὐτὸς προσπαθοῦσε με κάθε τρόπο νὰ τοὺς καθησυχάσει, ἀλλὰ μάταια. Πέντε, μάλιστα, ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες του,

οί πῶς πιστοί, τοὺς ὁποίους ἀκόμη καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση συνήθιζε νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦ ὡς σωματοφύλακες, ἀφοῦ ἀναχώρησαν ξαφνικὰ καὶ κρυφά, κι ἀφοῦ ἔφτασαν καὶ περίμεναν καθ' ὁδὸν τὸν Μπαλάσκα καὶ τὸν Νοῦτσο, τοὺς ἐφόνευσαν, ἐνῶ περνοῦσαν καὶ ἔφεραν μαζί τους καὶ τὰ διπλώματά τους. Ἄλλοι δὲ λένε ὅτι τοὺς ἐφόνευσαν κρυφὰ τὴ νύχτα, ἀφοῦ ἔφτασαν στὸ στρατόπεδο τοῦ Ὀδυσσεά. Ὁ φόνος αὐτὸς λύπησε πολὺ τὸν Ὀδυσσεά καὶ διότι ὁ Νοῦτσος ἦταν φίλος του ἀπὸ τότε ποὺ ζοῦσαν στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ γιὰ τὴν ὑποψία ποὺ ἐπρόκειτο νὰ προκαλέσει καὶ γιὰ τὴ συκοφαντία ποὺ περίμενε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του. Γιὰ ὅλα αὐτὰ κράτησε ἀμέσως τοὺς πέντε ἐκείνους καὶ τοὺς παρέπεμψε στὸ στρατοδικεῖο, γιὰ νὰ καταδικασθοῦν σὲ θάνατο. Ἀλλὰ ὁ γέροντας Πανουργιάς καὶ οἱ ἄλλοι ὄπλαρχηγοὶ παρενέβησαν καὶ μετέπεισαν τὸν Ὀδυσσεά, τοὺς δὲ φονιάδες, ἀφοῦ τοὺς συνέλαβαν, τοὺς ἔδωξαν. Καθισύχασαν δὲ καὶ τὸν στρατό, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀκόμη θορυβημένος καὶ ἐτοιμαζόταν νὰ λιποτακτῆσει. Ὅταν ὁ Νάκος ἔμαθε τὸν φόνου τοῦ Νοῦτσου καὶ τοῦ Μπαλάσκα, ἀνακοίνωσε ὅτι ὁ Ὀδυσσεάς ἔστειλε τὴ νύχτα καὶ καθ' ὁδὸν τοὺς σκότωσε, καὶ τόσο διέσπειρε τὴν εἰδηση αὐτὴν καὶ παρόργισε τὴν Κυβέρνηση ἐναντίον τοῦ Ὀδυσσεά, ὥστε ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτος ἔγραψε πρὸς αὐτὸν γράμμα ὄλο ἀγανάκτηση. Ἐπειδὴ δυσαρεστήθηκε ἀπὸ τὸ γράμμα ἐκεῖνο ὁ Ὀδυσσεάς καὶ ὑποπτεύθηκε ὅτι ἐξαιτίας τῆς ἐπιρροῆς τῶν ἐχθρῶν του στὴν Κυβέρνηση θὰ κατατρεχθεῖ, ἀποκρίθηκε μὲν δικαιολογούμενος καὶ ἐπικαλούμενος τὶς μαρτυρίες τοῦ Πανουργιά, τοῦ Γκούρα καὶ τῶν ἄλλων, ἀναχώρησε δὲ καί, ἀφοῦ πῆγε καὶ ἐνίσχυσε τὸ σπῆλαιό του, ἄφησε στὸ στρατόπεδο ὡς προσωρινὸ ἀρχηγὸ τὸν Πανουργιά. Ἀλλὰ τὸ στρατόπεδο ἐκεῖνο, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησή του, διαλύθηκε. Καὶ πότε ἔγινε ἡ ἔκρηξη αὐτὴ τῶν παθῶν μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως; Ὅταν ὁ Δράμαλης μὲ τριάντα χιλιάδες ἐχθρῶν, ἀφοῦ πέρασε, εἰσερχόταν στὴν Πελοπόννησο καὶ ἀναμενόταν κατόπιν νὰ περάσει ἀπὸ τὴ Θεσσαλία καὶ ὁ Μπαϊράμ πασᾶς μὲ ἄλλες ἐννιά χιλιάδες ἐχθροὺς καὶ μὲ τὶς τροφές καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα γιὰ τὸν Δράμαλη.

Ἀντελήφθη ἀμέσως ἡ Κυβέρνηση πόσο ἔσφαλε μὲ τὸ νὰ δυσαρεστήσει τὸν Ὀδυσσεά καὶ γι' αὐτὸ διέλυσε τὸ στρατόπεδο τῶν Θερμοπυλῶν. Ἀντελήφθη συγχρόνως καὶ τὴν ἀθωότητα τοῦ Ὀδυσσεά καὶ ὅτι ὁ Νάκος ἐξαιτίας τῆς ἐχθροπάθειάς του διέσπειρε τὴν κατηγορία μὲ τὸν Πανουργιά καὶ τοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς τοῦ στρατοπέδου, οἱ ὁποῖοι πῆγαν γιὰ δικές τους ὑποθέσεις στὴν Κυβέρνηση. Θέλοντας, λοιπόν, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά νὰ διορθώσει τὸ λάθος, στὸ ὁποῖο ὑπέπεσε, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἐμποδίσαι τὴν εἴσοδο τοῦ Μπαϊράμ πασᾶ, ποὺ μετέφερε στὸν Δράμαλη τὶς τροφές καὶ τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα, ἔγραψε πρὸς τὸν Ὀδυσσεά ὅτι, ἀφοῦ ἐξαπατήθηκε, ὀργίσθηκε ἐναντίον του, ὅτι κατὰλαβε τὴν ἀθωότητά του, ὅτι γι' αὐτὸν τὸν λόγο τὸν διορίζει ἐκ νέου ἀρχιστράτηγο τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδας καὶ ὅτι τὸν προσκαλεῖ ἀμέσως νὰ συγκεντρώσει ὅλες τὶς ἐκεῖ δυνάμεις καὶ νὰ σώσει τὴν Ἑλλάδα ἐμποδίζοντας τὴ διάβαση τοῦ Μπαϊράμ πασᾶ· χωρὶς αὐτὴν ὁ Δράμαλης, ἔχοντας ἔλλειψη τροφῶν καὶ πολεμούμενος ἀπὸ τὸν Θεόδωρο Κολοκοτρώνη καὶ ἀπὸ τὶς λοιπὲς δυνάμεις τῆς χερσονήσου, κινδύνευε νὰ φθαρεῖ, πρᾶγμα ποὺ τελικῶς συνέβη.

Μόλις ο Όδυσσέας έλαβε αυτήν την έντολή τῆς Κυβερνήσεως, άμέσως έγκατέλειψε τὸ σπῆλαιό του και ἔσπευσε με ὅσους ὀπλίτες εἶχε μαζί του στὶς Θερμοπύλες. Ἐγραψε δὲ νὰ συγκεντρωθοῦν ἐκεῖ ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορότερα και οἱ λοιποὶ ὀπλαρχηγοὶ με τοὺς στρατιῶτες τους. Ἐστειλε και μήνυμα σ' ὅλες τὶς πόλεις και τὰ χωριά νὰ διαθέσουν τὶς τροφές και μέσα σὲ λίγες μέρες συγκρότησε πάλι τὸ πρῶτο στρατόπέδὸ του περιμένοντας τὸν Μπαϊράμ πασᾶ. Αὐτὸς ἔφθασε τὴν 28ῃ Αὐγούστου τοῦ 1822 με ἑννιά χιλιάδες στρατὸ και με ὅλα τὰ φορτηγὰ ζῶα ποὺ κουβαλοῦσαν τὶς τροφές, τὰ χρήματα, τὰ πολεμοφόδια και τὰ ὑπόλοιπα σκευῆ. Ἄρχισε ἡ μάχη κατὰ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου και διήρκεσε μέχρι τὸ βράδυ. Διεξαγόταν δὲ αὐτὴ πάντοτε πεισματώδης και ἀπὸ τὶς δύο πλευρές, διότι οἱ μὲν Ὀθωμανοί, γνωρίζοντας τὴν ἀπόλυτη ἀνάγκη τοῦ Δράμαλης, ζητοῦσαν νὰ διασχίσουν τὸ στενό, οἱ δὲ Ἕλληνες πολεμοῦσαν ὄχι μόνο γιὰ νὰ τοὺς ἐμποδίσουν, γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Ἑλλάδας και γιὰ νὰ ἐξολοθρευθεῖ ὁ Δράμαλης στὴν Πελοπόννησο, ἀλλὰ και, ἀφοῦ νικήσουν τοὺς Ὀθωμανούς, γιὰ νὰ λαφυραγωγῆσουν τὸν μεταφερόμενο πλοῦτο. Τέλος, οἱ Τοῦρκοι ἀπωθήθηκαν, κατὰ τὸ βράδυ, ἀφοῦ ἄφησαν τὶς σοροὺς τῶν φονευθέντων μπροστὰ στοὺς ἑλληνικοὺς προμαχῶνες. Ἀμέσως ὁ ἀρχηγὸς ἔστειλε κάποια μικρὰ σώματα νὰ διατρέχουν σποραδικὰ κι ἀφοῦ ἐπιτέθηκαν κατὰ τὴ νύχτα, χτύπησαν ἐκ τῶν ὀπισθεν τὸν ἐχθρό. Τότε ὄχι μόνον τὰ φορτηγὰ ζῶα, τὰ ἄλογα, τὰ γαιδούρια και οἱ καμηλές, ἀλλὰ και οἱ ἴδιοι οἱ Τοῦρκοι, ἐπειδὴ δὲν γνώριζαν τὴν περιοχὴ, διασκορπίστηκαν ἀπὸ ἴδω κι ἀπὸ ἑκεῖ. Κατόπιν αὐτοῦ, ἡ φθορὰ ποὺ ὑπέστησαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὰ σώματα ἐκεῖνα, ἦταν μεγάλη. Ἐνῶ ξημέρωνε ἡ μέρα, ὁ Όδυσσέας ἔστειλε ἄλλο, μεγαλύτερο σῶμα στρατιωτῶν και τοὺς ἐμπόδισε τὴ φυγῆ· ἦταν τότε ἐλεεινὸ τὸ θέαμα νὰ βλέπει κανεὶς τοὺς Ὀθωμανοὺς νὰ φεύγουν ἄνω-κάτω στὰ δάση ἐκεῖνα, νὰ καταδιώκονται, νὰ πολιορκοῦνται, νὰ αἰχμαλωτίζονται και νὰ σκοτώνονται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς χωρικοὺς ποὺ ἔτρεξαν νὰ τοὺς λαφυραγωγῆσουν. Σὲ διάστημα τριῶν ἡμερῶν τὸ στράτευμα ἐκεῖνο ἀφανίστηκε ὀλοκληρωτικὰ και οἱ Ἕλληνες καταπλούτισαν, ἀφοῦ πήραν ὅλα τὰ ὄπλα, ὅλα τὰ φορτηγὰ ζῶα, δύο τηλεβόλα, δεκατέσσερις τουρκικὲς σημαῖες και ἄλλα. Ὅταν ἔμαθε ὁ Δράμαλης στὴν Κόρινθο τὴ νίκη αὐτὴ τῶν Ἑλλήνων και βλέποντας ὅτι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά στεροῦνταν τὰ ἀναγκαῖα κι ἀπὸ τὴν ἄλλη καταστρεφόταν ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές, πέθανε ἀπὸ τὴ λύπη του.

Ὁ Όδυσσέας παρέμεινε στὴν ἀρχιστρατηγία ὄχι μόνο μέχρι τὴ δευτέρη Ἐθνικὴ Συνέλευση στὸ Ἄστρος, ποὺ ἔγινε γύρω στὶς ἀρχές τοῦ 1823, στὴν ὁποία και παρευρέθηκε, ἀλλὰ και μέχρι τὴ νέα Κυβέρνηση, ποὺ ἐξέλεγε κατὰ τὶς ἀρχές τοῦ Ἰανουαρίου 1824, ὅταν προέδρευε στὸ Ἐκτελεστικὸ ὁ Γεώργιος Κουντουριώτης μαζί και με ἄλλα μέλη και τὸν Ἰωάννη Κωλέττη. Σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα κατατρόπωνε πάντοτε ὅλα τὰ ἐχθρικὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἐξέρχονταν ἀπὸ τὴ Λαμία ἢ ἀπὸ τὴ Λάρισα, ἢ ἀποστέλλονταν ἀπὸ τὶς ἄνω ἐπαρχίες τῆς Τουρκίας, πότε με τὴν ἀνδρεία και πότε με τεχνάσματα και στρατηγήματα, και διατηροῦσε ἔτσι ἐλεύθερη τὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα. Τὸν παρενοχλοῦσε ὁμως, ὄχι λίγο, ὁ Ὁμὲρ πασᾶς τῆς Καρύστου, ἄλλος προσκεῖμενος στὸν Ὁμὲρ Βρυώνη. Αὐτὸς κατὰ τὶς ἐκστρατεῖες τοῦ Ὁδυσσέα ἐναντίον ἐκείνων τῶν Τούρκων ποὺ ἔρχονταν γιὰ νὰ περάσουν ἀπὸ τὶς

Θερμοπόλες, έβγαине από την Εύβοια με άρκετη δύναμη και τον χτυπούσε στα νώτα. Για να μπορέσει, λοιπόν, να διατηρήσει ελεύθερη από τις συνεχείς καταδρομές εκείνου την Ανατολική Ελλάδα και να κατευθύνει άφοβα όλη την προσοχή του στους Όθωμανούς που κατέβαιναν από πάνω, άνοιξε διάλογο μ' εκείνον τον σατράπη, πολύ περισσότερο γιατί τον είχε γνωρίσει κατά τη διαμονή του στην αυλή του Άλη πασά Τεπελενλή, και κατέληξαν στην έξης συνθήκη: να μην πολεμήσει ό ένας έναντιον του άλλου καθ' όλη τη διάρκεια του Αγώνα· κι αν ό πόλεμος των Ελλήνων είχε εύτυχές τέλος, ό Όδυσσέας ύποσχόταν να στείλει ασφαλώς τον Όμέρ εκείνο και όλους τους Τούρκους που είχε μαζί του, με όλα τους τά όπλα, τά χρήματα και τά σκεύη σ' όποιον τόπο της Τουρκίας θα προέκρινε ό Όμέρ· αν δε ό σουλτάνος πετύχαινε να σβήσει την Έπανάσταση, ό Όμέρ ύποσχόταν να μπει πρώτος με τον στρατό του στην Ανατολική Ελλάδα και να έμποδίσει, όσο τó δυνατόν, κάθε σφαγή και καταστροφή από τους άλλους Τούρκους των κατοίκων αυτής. Άν ό Όδυσσέας, προτού συμφωνήσει, δέν έλαβε πρώτα την άδεια και την έγκριση της Έλληνικής Κυβερνήσεως, έσφαλε, βέβαια. Ότι δε ή συνθήκη αυτή ήταν άναγκαία και ώφέλιμη, αυτό όλοφάνερα άποδείχθηκε, διότι και ό Όδυσσέας έμεινε εξαιτίας της νικητής πάντοτε έναντιον εκείνων που κατέβαιναν από τά στενά, και ή Ανατολική Ελλάδα διατηρήθηκε ελεύθερη και άβλαβής. Και όμως ή συνθήκη αυτή έδωσε άφορμή στους έχθρούς του να τον κατηγορήσουν ως φιλότουρκο και προδότη, και ότι διατηρούσε μυστική άλληλογραφία και συνεννοούνταν με τον έχθρό.

Ήταν ή δυστυχής εποχή, κατά την όποία, όπως έχει λεχθεί, γύρω στις άρχές του 1824 εξέλεγη ή νέα Κυβέρνηση της Ελλάδας και έλαβε την προεδρία της εκτελεστικής εξουσίας ό Κουντουριώτης. Ό Ύδραϊος αυτός, άριστος καθ' όλα τά άλλα, κοσμοούνταν με όλα τά προτερήματα του χρηστού άνδρός και του ζηλωτή πολίτη, όμως δέν είχε και την έπιτηδειότητα και έμπειρία του να κυβερνά, καθ' εκείνες, μάλιστα, τις φοβερές περιστάσεις, κατά τις όποιες τó Όθωμανικό κράτος, βοηθούμενο από άλλες ξένες Δυνάμεις, καταγινόταν να συγκεντρώσει όλη του την προσοχή κατά της Ελλάδας κι έστελνε πολύ και άνδρείο στράτευμα τόσο έναντιον της Πελοποννήσου, με τον Ίμπραήμ, γιό του σατράπη Μεχμέτ Άλη της Αιγύπτου, όσο και έναντιον της Στερεάς Ελλάδας, με τον Κιουταχή πασά. Η έκλογή εκείνη των μελών της Κυβερνήσεως δυσαρέστησε πολλούς από τους προύχοντες της Πελοποννήσου, οι όποιοι, επειδή δέν άναγνώρισαν τη νέα Κυβέρνηση, καταδιώχθηκαν από αυτήν ως άντάρτες. Ποτέ ή Ελλάδα, καθ' όλο τó διάστημα του ένδόξου Αγώνα της, δέν βρέθηκε σε πιό επικίνδυνη κατάσταση. Απ' έξω άπειλούνταν τόσο από τις σπουδαίες και επικίνδυνες προσπάθειες του σουλτάνου και των άλλων –βοηθών του– φραγκικών δυνάμεων της Ευρώπης, κι από μέσα ταλανιζόταν από τις διχόνοιες και τους έμφυλιους πολέμους· και όμως τότε, και στη συνέχεια, κυβερνούσε τά πράγματα εικονικώς μόν ό Κουντουριώτης, στην πραγματικότητα δε ό Άλέξανδρος Μαυροκορδάτος και ό Ίωάννης Κωλέττης, ό πρώτος ως άρχιγραμματέας της Έπικρατείας και ό δεύτερος ως μέλος του Έκτελεστικού. Αφού έλαβαν με συμφωνία τά ήνία του κράτους, ό μόν επαγρυπνούσε για τά έξωτερικά, και ό δέ, έκλεγείς πληρεξούσιος κατά των άνταρτών, άσχολούνταν

μέ τὰ ἐσωτερικά. Σὲ τίποτε, ὥστόσο, δὲν ὠφέλησε τὸ ἀγρυπνο βλέμμα τοῦ πρώτου, διότι ὁ μὲν Κιουταχῆς τὴν 10ῃ Μαρτίου 1825 ἔφθασε στὰ Ἰωάννινα καὶ στὶς 20 τοῦ ἴδιου μήνα μὲ δεκαπέντε χιλιάδες στράτευμα κατέβηκε στὴν Ἄρτα κι ἀφοῦ πέρασε τὸ στενὸ τοῦ Μακρυνόρους χωρὶς νὰ συναντήσῃ οὔτε ἓναν στρατιώτη, ἐκυρίευσε τὴ Δυτικὴ Ἑλλάδα καὶ πολιορκήσῃ τὸ Μεσολόγγι, ὁ δὲ Ἴμπραῆμ μὲ τὸν αἰγυπτιακὸ στόλο στὶς 10 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους ἐκείνου ἀποβιβάσθηκε ξαφνικὰ στὴ Μεθώνη χωρὶς νὰ συναντήσῃ τὴν παραμικρὴ ἀντίσταση ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, κυρίευσε στὴ συνέχεια τὴ Σφακτηρία καὶ τὸ Νεόκαστρο, ἐπέτυχε ὀλοκληρωτικὴ νίκη κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τῶν ὁποίων ἠγούνταν ὁ Ὑδραῖος Δημήτριος Σκούρτης, ἄξιος ναύτης ἀλλ' ὄχι καὶ ἄξιος στρατηγός, καὶ κατόπιν διέτρεχε χωρὶς ἐμπόδια ὅλα τὰ μέρη τῆς χερσονήσου. Ὁ δὲ πληρεξούσιος Κωλέττης ὄχι μόνον δὲν ὠφέλησε, ἀλλὰ καὶ ἔβλαψε. Γιὰ νὰ καταδιώξῃ τοὺς ἀντάρτες, κάλεσε στὴν Πελοπόννησο τὰ στρατεύματα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας, ἀφοῦ ἔγραψε πρὸς ὅλους τοὺς Στερεοελλαδίτες ὄπλαρχηγοὺς νὰ ἔλθουν ἀμέσως ἐκεῖ, ὅπου τοὺς περίμενε. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ὑπάκουσαν καὶ πῆγαν. Ὁ Ὀδυσσεὺς ὅμως δὲν ὑπάκουσε, ὄχι μόνον ἐπειδὴ ἔκρινε ἀναγκαῖο νὰ μείνῃ γιὰ νὰ ἐμποδίσει τὴ διάβαση τοῦ Κιουταχῆ, ἀν ἐκεῖνος κατέβαινε μὲσω τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδας, ἀλλ' καὶ ἀκόμη διότι σκέφθηκε πολὺ συνετὰ ὅτι τὸ ξίφος τὸ εἶχε γιὰ νὰ πολεμᾷ τοὺς ἐχθροὺς κι ὄχι τοὺς Ἕλληνας. Ἔτσι, ἀφοῦ ἔλαβε τέτοια δικαιολογία ὁ πληρεξούσιος, τὸν καταράσθη καὶ τὸν καταδίκασε ὡς ἀντάρτη. Λέγεται ὅτι αὐτὴ ἡ παρακοὴ τοῦ Ὀδυσσεᾶ ἐπληξέ πολὺ τὴ φιλοδοξία τοῦ Κωλέττη καὶ ζύπνησε τὸ παλιὸ κατὰ τοῦ Ὀδυσσεᾶ καὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἰσχύος του πάθος ποὺ παροξύνθηκε ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὴ χήρα τοῦ Παλάσκα· καὶ γι' αὐτὸν τὸν λόγο ξαφνικὰ, χωρὶς ἐξέταση καὶ ἀπολογία, τὸν καταδίκασε. Εἶναι, πέραν τούτων, γνωστὰ πόσα καὶ ποῖα ἔπραξαν τότε στὴν Πελοπόννησο οἱ Στερεοελλαδίτες, καὶ ἰδιαίτερος στὴν Κερπινή, μὲ πρωτοστάτη τὸν πληρεξούσιον· καὶ ὁ μὲν Ζαΐμης καὶ ὁ Σισίνης καὶ ὁ Λόντος κατέφυγαν στὴν Ἐπτάνησο, ὁ Νικήτας στὸ Μεσολόγγι, ὁ δὲ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Γρίβας καὶ ἄλλοι, μὲ μεσολάβηση τοῦ Κωλιόπουλου, παρουσιάστηκαν στὸ Ναῦπλιο, ὅπου εἶχε τὴν ἔδρα τῆς ἡ Κυβέρνηση, ἡ ὁποία ἀδυσώπητα τοὺς ἔστειλε καὶ τοὺς φυλάκισε στὴ Μονὴ τοῦ Προφήτη Ἡλία στὴν Ὑδρα· κι ὅλα αὐτὰ τὴν ὥρα ποὺ ἀναμενόταν ἢ καὶ εἶχε κατεβεῖ ὁ Κιουταχῆς καὶ εἶχε ἀποβιβασθεῖ ὁ Ἴμπραῆμ.

Ὁ Γκούρας καὶ ὁ Σκαλτσοδηῆμος ἦταν μεταξὺ τῶν Στερεοελλαδιτῶν ὄπλαρχηγῶν, οἱ ὅποιοι, κατὰ διαταγὴ τοῦ πληρεξουσίου, εἶχαν περάσει στὴν Πελοπόννησο. Αὐτοὶ παρέλαβαν τότε ἔγγραφη ἀναφορὰ πρὸς τὴν Κυβέρνηση ἀπὸ πολλοὺς ὄπλαρχηγοὺς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας, καὶ ἰδιαίτερος τῆς Ἀνατολικῆς, κατὰ τοῦ ἀρχιγραμματέα Μαυροκορδάτου, μὲ τὴν ὁποία ἐξέφραζαν μεγάλα καὶ δίκαια παράπονα ἐναντίον αὐτοῦ καὶ ζητοῦσαν τὴν ἐξωσὴν τοῦ ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση. Ὁ Γκούρας ὅμως, ἐπειδὴ ἔτσι διέταξε ὁ Κωλέττης λόγω τῶν στενῶν του τότε σχέσεων μὲ τὸν Μαυροκορδάτο, οὔτε παρουσίασε τὴν ἀναφορὰ ἐκείνη οὔτε τουλάχιστον δικαιολογήθηκε κι ἔγραψε πρὸς τοὺς ὄπλαρχηγοὺς ἐκείνους αὐτὸ καὶ ἄλλα, μετὰ τὴ νίκη κατὰ τῶν ἀνταρτῶν, καὶ ἄνοιξε στενὴ φιλία μεταξὺ τοῦ Γκούρα καὶ τοῦ πληρεξουσίου. Κι αὐτὸς μὲν μελετοῦσε τὸν χαμὸ τοῦ Ὀδυσσεᾶ, ἐκεῖνος δὲ λόγω φιλοδοξίας καὶ φιλοχρηματίας ἐπιθυμοῦσε τὴν

ἀρχιστρατηγία του, και ἐπειδὴ εἶχαν φθάσει ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες χρήματα στὴν Κυβέρνηση ἀπὸ τὸ δάνειο τοῦ Λονδίνου, ζητοῦσε μισθοὺς γιὰ ἕξι χιλιάδες στρατιῶτες, ὑποσχόμενος νὰ διαφυλάξει ἀπὸ τὸν ἐχθρὸ τὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα. Κατόπιν αὐτῶν, εὐκόλα μὲ τοὺς ὄρους αὐτοὺς συμβιβάσθηκαν. Ἀντελήφθη ὁ Ὀδυσσεὺς τὶς ἐναντίον του γενόμενες συνθήκες καὶ ἐπειδὴ φοβήθηκε μήπως κινδυνεύσει ἂν παρουσιαζόταν ὁ ἴδιος στὴν Κυβέρνηση, ἔστειλε τὸν ὁμομήτριο ἀδελφὸ του Βαγγέλη, ἀπαιτῶντας νὰ εἰσαχθεῖ σὲ νόμιμη δίκη γιὰ ὅσα κατηγοροῦνταν, ἀλλὰ δὲν εἰσακούσθηκε· κρίθηκε, λοιπόν, χωρὶς νὰ δικαστεῖ ἔκπτωτος ἀπὸ τὴν ἀρχιστρατηγία του, στὴν ὁποία ἐξελέγη ὁ Γκούρας πὺν προστάχθηκε νὰ λάβει μαζί του τὸν Σκαλτσοδήμο καὶ μὲ τρεῖς χιλιάδες Ἑλληνας ὀπλίτες νὰ κατεβεῖ νὰ πολεμήσει τὸν Ὀδυσσεὺς καὶ νὰ τὸν συλλάβει μέχρι νέας προσταγῆς. Ὅταν τὰ ἔμαθε αὐτὰ ὁ Ὀδυσσεὺς, ἀναχώρησε ἀπὸ τὸ στρατόπεδὸ του στὶς Θερμοπύλες καὶ τράβηξε πρὸς τὸ σπήλαιό του. Στενοχωρήθηκαν πολὺ οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶτες του, καὶ τὸν παρακινοῦσαν νὰ ἀντισταθεῖ στὸν Γκούρα· αὐτὸς ὅμως, σκεπτόμενος πόσο ὀλέθριος ἦταν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος κατ' ἐκείνην μάλιστα τὴν δεινὴν περίστασιν, στὴν ὁποία βρισκόταν ἡ πατρίδα, δὲν συγκατάνευσε· καὶ βέβαια τέτοια ἦταν ἡ ἐπιρροή του στὴν Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ ἡ ἀγάπη ὅλων καὶ ἡ εὐλάβεια πρὸς αὐτόν, ὥστε, ἂν κινοῦνταν κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, στὴν κατάστασιν πὺν βρίσκονταν τότε τὰ ἐξωτερικὰ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδας καὶ καθὼς αὐξάνονταν ἡ ἀγανάκτηση τῶν περισσώτερων ὀπλαρχηγῶν ἐναντίον τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, θὰ ἔφερε εἰς πέρας ἐκεῖνος ὅ,τι δὲν ἔλαβαν τὸν καιρὸ καὶ τὴ δύναμιν νὰ φέρουν οἱ ἀντάρτες· ἀλλ' οὔτε πάλι δεχόταν νὰ φανεῖ δειλός, ἂν ἔμενε προφυλαγμένος στὸ σπήλαιό του· ἔτσι, ἀφοῦ ἔλαβε ὄχι πολλοὺς ἀλλ' ὅμως κάποιους ἀνδρείους ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς του, ἀποφάσισε νὰ ἀντιπαραταχθεῖ ἀρχικὰ στὸν Γκούρα καὶ ἔπειτα νὰ καταφύγει στὰ βουνά. Ὅταν τὴν 27ῆ Μαρτίου 1825 κατέβηκε ὁ Γκούρας στὴ Βοιωτία, ὁ Ὀδυσσεὺς ζήτησε νὰ μιλήσει μαζί του, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν δέχθηκε τὴν πρότασιν ἀποκριθεὶς ὅτι δὲν ὀρίστηκε νὰ κάνει συζητήσεις καὶ συμβιβασμοὺς, ἀλλὰ μόνον νὰ τὸν πολεμήσει. Αὐτὰ ἀφοῦ ἄκουσε ὁ Ὀδυσσεὺς, μοίρασε τοὺς ὀπαδοὺς του σὲ δύο σώματα· καὶ αὐτὸς μὲν μὲ ἑκατὸ στρατιῶτες κατέλαβε τὸ Μοναστήρι τοῦ Προφήτη Ἡλία, πὺν ἀπέιχε λίγο ἀπὸ τὴν Ἀταλάντη. Τὸ δεύτερο δὲ καὶ μεγαλύτερο σῶμα ὀχυρώθηκε στὴν τοποθεσία Λιβανᾶτες, πὺν λίγο ἀπέιχε ἀπὸ ἐκεῖ. Ὁ Γκούρας μοίρασε καὶ αὐτὸς τὸν στρατὸ του στὰ δύο· καὶ αὐτὸς μὲν μὲ τὸ πρῶτο σῶμα πῆγε νὰ πολεμήσει καὶ νὰ πολιορκήσῃ τὸν Ὀδυσσεὺς στὸ Μοναστήρι, τὸ δὲ δεύτερο σῶμα τὸ ἔστειλε νὰ πολεμήσῃ τὸ σῶμα τοῦ Ὀδυσσεὺς στοὺς Λιβανᾶτες. Ἡ μάχην ἄρχισε πολὺ νωρὶς τὸ πρῶτὸ τῆς 30ῆς Μαρτίου συγχρόνως στὸ Μοναστήρι καὶ στοὺς Λιβανᾶτες. Οἱ εὐρισκόμενοι στὴν δευτέρην αὐτὴν θέσιν ὀπαδοὶ τοῦ Ὀδυσσεὺς ἀπέκρουσαν τὸ ἐναντίον τους σταλὲν σῶμα τοῦ Γκούρα, τὸ ὁποῖο, μὴ μπορῶντας πλέον νὰ ἀντισταθεῖ, ἀποσύρθηκε καὶ ἐνώθηκε μὲ τὸ ἄλλο σῶμα τοῦ Γκούρα, πὺν πολιορκοῦσε τὸν Ὀδυσσεὺς στὸ Μοναστήρι. Τότε καὶ οἱ στρατιῶτες τοῦ Ὀδυσσεὺς πὺν βρίσκονταν στοὺς Λιβανᾶτες πορευτήκαν καὶ ἐκεῖνοι πρὸς τὸ Μοναστήρι, γιὰ νὰ πολιορκήσουν τὸ συναθροισθὲν ἐκεῖ στράτευμα τοῦ Γκούρα, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ φοβήθηκε γι' αὐτὴν τὴν ἐξέλιξιν, ἀποσύρθηκε καὶ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ ἐκεῖ. Ὁ Ὀδυσσεὺς, ἀφοῦ εἶδε τὴν

αναχώρηση του Γκούρα, άφησε στο Μοναστήρι τον όμομήτριο αδελφό του Ιωάννη με έβδομήντα όπαδούς και άφοϋ πήρε τους ύπολοίπους πήγε στην τοποθεσία Ρούκη. Άλλη πεισματώδης μάχη έλαβε χώρα στις 31 Μαρτίου από τις δυο πλευρές της Ρούκη, που διήρκεσε κατά το μεγαλύτερο μέρος της ήμέρας εκείνης: χωρίστηκαν μόνο τη νύχτα, χωρίς όμως να νικήσει ούτε το ένα ούτε το άλλο μέρος. Την έπομένη, κατά το δειλινό, άφοϋ άφησε ο Γκούρας μεγάλο μέρος του στρατεύματός του στη Ρούκη άπέναντι από τον Όδυσσέα, έστειλε το ύπόλοιπο και πολιορκησε στενά τον Ιωάννη στο Μοναστήρι. Αναγκάστηκε, λοιπόν, ο Όδυσσέας κατά το βράδυ αυτής της ήμέρας να πορευθεί προς βοήθειαν του αδελφοϋ είτε έλευθερώνοντάς τον είτε έφοδιάζοντάς τον με τροφές, αλλά δεν μπόρεσε. Έτσι, ο Ιωάννης βλέποντας ότι πολυ στενοχωριόταν και ότι δεν μπορούσε να έλπίζει σε βοήθεια, άφοϋ άνοιξε διάλογο συμβιβασμοϋ, παραδόθηκε. Τόν δέχθηκε φιλικά ο Γκούρας και τον έπεισε να μεσιτέψει προς τον αδελφό του, για να συμβιβασθεί κι εκείνος μαζί του και να δώσει έτσι τέλος σ' αυτήν την έμφύλια διαμάχη, ύποσχόμενος ρητά και με όρκο να μην έπιτρέψει ποτε να ύποστει το παραμικρό ή ζώή, ή τιμή και ή άξία του Όδυσσέα. Στις παρακινήσεις του Ιωάννη ένέδωσε τελικά ο Όδυσσέας και άφοϋ κατέβηκε στις 7 Απριλίου στην Αταλάντη, συζήτησε με τον Γκούρα και τελικά συμφώνησαν ο μόν Όδυσσέας να μείνει, δήθεν, κρατούμενος στην Ακρόπολη τών Αθηνών, όπως έμεναν και άλλοι άντάρτες στην Ύδρα, ο δε Γκούρας να μην τον παραδώσει στην Κυβέρνηση, αλλά έξαιτίας της φιλίας προς εκείνον και της συμβίωσης και τών ευεργεσιών όχι μόνον να τον ύπερασπισθεί και να τον προστατέψει από κάθε κίνδυνο και από κάθε καταδρομή τών έχθρών του, αλλά και να μεσιτεύσει, ώστε να άφεθεί έλεύθερος. Μετά τη συμφωνία αυτήν άποχαιρέτησε ο Όδυσσέας τους συντρόφους του και πήγε στην Ακρόπολη και έμενε εκεί. Και ενώ μακριά από κάθε ύποψία περιφερόταν τη νύχτα της 5ης Ιουνίου στα τείχη του έντός της Ακροπόλεως βενετικοϋ Πύργου, ξαφνικά δολοφονήθηκε και στη συνέχεια, άφοϋ δέθηκε από τους φονιάδες του με σχοινί, ρίχτηκε κάτω από τα τείχη εκείνα: άλλοι όμως λένε ότι όχι όταν περιφερόταν, αλλά ενώ κοιμόταν τη νύχτα εκείνη δολοφονήθηκε και άλλοι ότι ο Γκούρας προέβη στη δολοφονία αυτή από μόνος του έξαιτίας του μίσους του προς τον Όδυσσέα: άλλοι δέ, που είναι και το πιθανότερο, λένε ότι διατάχθηκε ο Γκούρας από την Κυβέρνηση ή από τους έντός της Κυβερνήσεως έχθρους του Όδυσσέα κρυφά να τον θανατώσει. Το βέβαιο είναι ότι ο Γκούρας την έπομένη όχι μόνον διέδωσε τη φήμη ότι ο Όδυσσέας θέλοντας να δραπετεύσει κρεμάστηκε με σχοινί και, άφοϋ κόπηκε το σχοινί, έπεσε στις κάτω πέτρες και θανατώθηκε, αλλά κατάρχωσε τη φήμη αυτήν και στην *Εφημερίδα Αθηνών* στις 9 Ιουνίου 1825, άριθ. 66. Το σωμα του Όδυσσέα έτάφη τότε στους πρόποδες της Ακροπόλεως, προς βορράν, έως ότου, γύρω στο έτος 1833, άνεκόμισε τα λείψανά του ή σύζυγός του Ελένη και τα κατέθεσε, μέχρι να άνεγείρει άντάξιο μνημείο, σε μιá από τις εκκλησίες τών Αθηνών.

Ο θάνατος του Όδυσσέα έβλαψε πολυ την Ελλάδα, διότι οι άνατολικές της Έπαρχίες έπεσαν, μετά από λίγο, στα χέρια του έχθροϋ. Άφοϋ έμαθε την πτώση του ο Όμερ πασάς της Καρύστου, βγήκε με δυο χιλιάδες πεζούς και με πεντακόσιους ιππείς κατά της Βοιωτίας και της Φωκίδας. Άποδείχθηκε όλοφάνερα τότε πόσο ο αρ-

χιστράτηγος Γκούρας ήταν ανεπιτήδειος να διατηρήσει ελεύθερη, όπως είχε υποσχεθεί, την Ανατολική Ελλάδα. Αφού συνάθροισε όλους τους Έλληνες όπλιτες του εξεστράτευσε και, αφού διέβη την Άμφισσα, οχυρώθηκε στο χωριό Πεντώρι ή πέντε όρνεα. Αλλά, όταν πλησίασε ο σατράπης, έπειτα από σύντομο πυροβολισμό από μακριά, μόλις είδε τους Τούρκους να όρμουν, έτράπη με τους στρατιώτες του σε φυγή. Τότε τὸ ἰππικὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἀφοῦ ἐπέδραμε ξαφνικὰ κατὰ τῶν φυγάδων, σκότωσε ἑκατὸν ἑβδομήντα πέντε καὶ πλήγωσε πολλοὺς ἄλλους. Ὁ δὲ Γκούρας με τοὺς ὑπὸ τις ὁδηγίες του ἄνδρες, ἀφοῦ ἀνέβηκε στὰ βουνά, ξέφυγε τὸν κίνδυνο, ἀλλὰ ἄφησε τὴν Ἄμφισσα (τὰ Σάλωνα) στὸ ἔλεος τοῦ ἐχθροῦ, διότι ὁ Ὁμὲρ πασᾶς, ἀφοῦ συσσωματώθηκε με ἄλλες τρεῖς χιλιάδες Τούρκους καὶ με τριακόσιους ἄλλους ἰππεῖς ποὺ εἶχαν κατεβεῖ ἀπὸ τὴ Θεσσαλία, ὄχι μόνο εἰσέβαλε ἑξαφνα στὴν πόλη ἐκεῖνη καὶ θανάτωσε ἑκατὸν πενήντα ἄνδρες καὶ αἰχμαλώτισε περισσότερα ἀπὸ τριακόσια γυναικόπαιδα, ἀλλ' ἀκόμη προχωρῶντας καὶ καίγοντας ὑποδούλωσε ἐκ νέου ὅλες τὶς γύρω ἐλεύθερες χῶρες, ἕως ὅτου στὴ συνέχεια ὁ Κιουταχῆς, μετὰ τὴν πτώση τοῦ Μεσολογγίου, ὑπέταξε, ἐξαιτίας τοῦ ἀπειροπόλεμου τοῦ Γκούρα, καὶ τὴν ὑπόλοιπη Στερεὰ Ἑλλάδα μέχρι τὴν Ἀθήνα, τὴν ὁποία πολιορκήσε καὶ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἡρωα Καραϊσκάκη ἐκπόρθησε.

Ὁ Γκούρας λόγω τῆς ἀχαριστίας του πρὸς τὸν Ὀδυσσεά καὶ τῆς ἀπιστίας του δὲν εἶχε τέλος ἀξίου παλληκαριοῦ. Ὄταν ἡ Ἀκρόπολη πολιορκοῦνταν ἀπὸ τὸν Κιουταχῆ, ἐνῶ καθόταν ἀναπαυόμενος τὴ νύχτα τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου 1826 σ' αὐτὸ τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔρριξε ἐκεῖνον τὸν ἄνδρεῖο, ἔφθασε ξαφνικὰ ἐχθρικό βόλι ποὺ τὸν χτύπησε στὸ κεφάλι καὶ τὸν σκότωσε.

Ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπῆρξε ἄνδρεῖος, συνετός, στρατηγηματικός, φιλόποπτος, ταχύποδας, εὐφυής, δραστήριος καὶ φιλόπατρις· ἦταν δὲ τολμηρὸς στοὺς κινδύνους, ἀκούραστος στοὺς ἀγῶνες, μεγαλόψυχος καὶ ἐπίμονος στὶς σκληραγωγίες, μεταδοτικός καὶ κοινωνικός. Ζητοῦσε καὶ ἄκουγε προσεκτικὰ τὶς συμβουλές καὶ τὴ γνώμη τῶν συναγωνιστῶν του, κατ' ἐξοχὴν δὲ στὸν καιρὸ τῆς μάχης· ἀγαποῦσε τοὺς στρατιώτες του, τοὺς προμήθευε τὰ ἀναγκαῖα καὶ τοὺς ἐγκαρδίωνε στοὺς ἀγῶνες· γι' αὐτὸ καὶ ἀγαπιόταν κι αὐτὸς πολὺ ἀπὸ ἐκείνους. Ἦταν δὲ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, εὐρωστος, ὠραῖος, με μουστάκι καὶ φρύδια καὶ τρίχες ξανθές, με καστανὰ μάτια, με ἀφτιά μικρὰ καὶ λεῖα, με μύτη λεπτὴ καὶ εὐθεία, με στόμα μέτριο καὶ με δόντια μικρὰ· ἦταν, ἐπίσης, εὐεργετικός. Δὲν ἦταν μικρὸς οἱ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους εὐεργεσίες του· τοὺς ἔδωσε, γύρω στὸν Αὐγουστο τοῦ 1822, δεκαοκτὼ χιλιάδες τουρκικὰ γρόσια, πρὸς ὀκτῶ γρόσια τὸ τάλληρο, γιὰ νὰ προμηθευτοῦν πολεμοφόδια καὶ τροφές γιὰ τὴν Ἀκρόπολη. Αἰοῦ δαπάνησε οὐκ ὀλίγα, ἔχτισε τὸν προμαχώνα τοῦ νεροῦ, ὅπου σώζεται ἡ Κλεψύδρα πηγὴ καὶ ἔγραψε πάνω σ' αὐτόν:

*Προμαχῶνα τόνδε πηγαῖον ὕδατος ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων
Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος Ἑλλήνων στρατηγός.*

Ἀπολάμβανε μεγάλου σεβασμοῦ σ' ὅλη τὴν Ανατολικὴ Ἑλλάδα, ὥστε, ὅταν διέταζε κάτι, ὄλοι πρόθυμα ὑποτάσσονταν· ἔχαιρε δὲ ἐξαιρετικὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς

εὐγνωμοσύνης τῶν Ἀθηναίων τόσο, ὥστε ὅλοι λυπήθηκαν ὑπερβολικά, ὅταν μετακόμισε οικογενειακὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴ Λιβαδειά, ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἐπιστολὴ τῆς 7ης Δεκεμβρίου 1823, ποὺ στάλθηκε σὲ αὐτόν. Δικαίως ὁ ἀείμνηστος Κοραΐς ἔγραφε γι' αὐτόν, ὅταν νικοῦσε καὶ θριάμβευε: «δάκρυα λύπης κατέβρεξαν τὰ μάτια μου, ἐπειδὴ ὅλα τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος δὲν ὁμοιάζουν τοῦ Ὀδυσσεῆ Ἀνδρούτσου» (*Ἐφημερίς Ἀθηνῶν*, 22 Ὀκτωβρίου 1824, ἀριθ. 15).

Ὁ Ὀδυσσεὺς ἄφησε ἓνα μόνο παιδί, τὸν Λεωνίδα, ὁ ὁποῖος διαμένοντας πρὸς ἀνατροφὴν μὲ τὴ μητέρα του Ἑλένη στὸ Μόναχο τῆς Βαυαρίας πέθανε, δυστυχῶς, τὸ 1837 σὲ ἡλικία δώδεκα ἐτῶν.

Αὐτὴ εἶναι ἡ βιογραφία τοῦ πρωταγωνιστῆ μου· τὴν ἔγραψα καὶ ὡς Ὑπόθεση τῆς τραγωδίας μου καὶ γιὰ νὰ συμβάλω στὴν ἱστορία. Καὶ συγκέντρωσα τὰ στοιχεῖα ἀπὸ ξένους περιηγητές, οἱ ὁποῖοι εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους πολλὰ ἀπὸ τὰ ὅσα διηγοῦμαι, ἀπὸ δημόσια καὶ ἰδιωτικά ἔγγραφα ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἀπὸ φιλαλήθεις μάρτυρες συναγωνιστὲς καὶ συνήθεις, ἀκόμη δὲ καὶ ἀπὸ ξένους πρὸς τὸν Ὀδυσσεῆ, ἀπὸ πολλές ἐπιμελημένες ἔρευνες καὶ πληροφορίες ποὺ συγκεντρώθηκαν ἔκτοτε ἀπὸ μένα, ποὺ ἐπιθυμοῦσα νὰ μαθαίνω τὰ διατρέχοντα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ὅσα κατ' ἐξοχὴν ἀφοροῦσαν τοὺς κορυφαίους πρωταγωνιστὲς τῆς, καὶ τέλος ἀπὸ πολλές ἄλλες βασίμες καὶ σὲ ἀποδεικτικὰ γράμματα θεμελιωμένες καὶ ἐκθέσεις καὶ εἰδήσεις, τίς ὁποῖες μοῦ ἐκοινοποίησε ὁ ἐδῶ ἔντιμος καὶ φιλογενῆς ἔμπορος καὶ φίλος μου, ὁ Ἰππότης Ἰωάννης Κεφαλᾶς Πρεβέζιος, ὁ ὁποῖος καὶ πολλές βοήθειες προσέφερε τότε στὸ Γένος, καὶ πλούσια ἱστορικὴ ἀποθήκη ἐγγράφων καὶ ἐπιστολῶν καὶ ἄλλη παντὸς εἶδους ὕλη κατὰ τὸν καιρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως μὲ πολλὴ ἀκρίβεια συγκέντρωσα.

Μετά το τέλος του κειμένου της τραγωδίας, ο Ζαμπέλιος γράφει τη γνώμη του για την τραγωδία «Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου» αναφέροντας τα ὅσα ο κ. Παναγιώτης Μπούρας περιλαμβάνει στο τμήμα της εργασίας του, που δημοσιεύεται στο ἀνά χεῖρας τεύχος των *Πρεβεζάνικων Χρονικῶν*, το οποίο τιτλοφορεῖ «Ὑπόθεση».⁴

Πηγή

ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ Ἰωάννης, 1860, «Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούτσου. Τραγωδία ἐνδεκάτη», *Τραγωδία Ἰωάννου Ζαμπελίου Λευκαδίου*, τ. 2, Ἐν Ζακύνθῳ, Ἐκδοσις Σεργίου Χ. Ραφτάνη, 315-406.

⁴ Βλ. παρακάτω, σ. 194-197.

*Πορτραίτο του Οδυσσέα Ανδρούτσου. Λιθογραφία του Joseph Bouvier,
από σχέδιο του Adam Friedel, εκ του φυσικού, 1825.
(Αρχείο Ιδρύματος Ακτία Νικόπολις, ΙΑΝ 0789)*